

Дворянчикова Світлана Євгенівна

кандидатка філологічних наук, доцентка

доцентка кафедри філології та перекладу

Київський національний університет

технологій та дизайну (м. Київ)

МОВА І МИСЛЕННЯ: ВЗАЄМОВПЛИВИ

У доповіді ми вдаємося до спроби проявити зв'язок і взаємовпливи мови як системи знаків, що забезпечує процес комунікації, і мислення відносно до сучасного потрактування питань генезису мови, наявності різних мовних кодів і картин світу та стратегій вивчення іноземних мов.

Філологія та інші дотичні науки досі не дали остаточну вичерпну відповідь на важливе запитання: чи є мова як специфічно людський засіб спілкування, що пов'язаний із мисленням, вродженою, чи вона формується в процесі розвитку суспільства. Мислення традиційно розуміємо як вищу форму пізнавальної діяльності людини і процес узагальненого відображення дійсності в ході її аналізу і синтезу та пошуків нового.

Сьогодні відомі декілька теорій, що пояснюють виникнення і розвиток мови. Є приклади, які ілюструють і доводять істинність того чи іншого висновку. Наприклад, з одного боку, ми знаємо, що діти, які виростили в ізоляції від людей, не можуть продемонструвати жодної здатності до членороздільного мовлення. А з іншого боку, відомо, вищі тварини «комунікують» між собою такими засобами, які за багатьма ознаками подібні до мови людей. До того ж фахівці стверджують, що у всіх дітей світу послідовність стадій розвитку мови є однаковою (Севериновська, 2014, 9 – 11).

Окрім цього, є низка теорій, що пояснюють процеси формування мови. З-поміж найвідоміших серед них – теорія навчання. Її прихильники постулюють, що дитина має вроджену потребу наслідувати, зокрема, відтворювати звуки, що

призводить до швидкого засвоєння і складів, слів, висловлювань та осмислення правил їхньої граматичної будови. Однак у руслі цієї теорії незрозумілими залишаються мовні задатки, які не можуть бути набуті в процесі навчання, феномен «дитячого словотворення» та швидкість, з якою дитина вивчає мову. Н. Хомський, автор теорії специфічних задатків, стверджує, що людина має такі анатомічні, фізіологічні та мисленнєві особливості, які зумовлюють специфічні схильності до опанування засад мови від народження. Такі задатки зумовлюють прискорений розвиток мовлення у перші три роки життя. Цей вік називають сенситивним для формування мови, адже тоді людина набуває мовленнєвих навичок зазвичай без ускладнень. Наприклад, відомо, що діти засвоюють незнайому мову швидше дорослих. Згідно з когнітивною теорією Ж. Піаже, розвиток мовлення залежить від здатності людини сприймати та осмислювати інформацію. Таку особливість дитина має від народження, а «дитяча словотворчість» саме підтверджує гіпотезу про інтелектуальну здатність особи переробляти інформацію. Отже, розвиток мови нерозривно залежить від розвитку мислення. Інша теорія розглядає розвиток мовлення з психолінгвістичних позицій: процес мовного розвитку обертається навколо руху від думки до слова та від слова до думки. Думка може втілюватися в слово, згодом це слово може розгорнутися фразою, таким чином, зміст ускладнюється і збагачується.

В. Гумбольдт філософськи осмислює зв'язок мови, мислення людини та культури народу, започаткувавши антропологічний підхід до мови, оскільки мова віддзеркалює і уособлює риси народного духу, проявляє його сутність (Верещагіна, 2009, 456). Е. Сепір та Б. Уорф у межах «гіпотези лінгвістичної відносності» розглядають мову як проміжний етап між об'єктивною дійсністю та мисленням та стверджують, що мислення, світосприйняття й перебіг пізнавальних процесів представників кожного народу має специфічні риси, які детермінуються їхньою національною мовою (Верещагіна, 2009, 450). А

Г. Дойчер у дослідженні «Through the language glass: Why the world looks different in other languages» з'ясовує, що мова не впливає на логічну здатність мислення, проте зумовлює ті асоціації, які має людина про довколишній світ (Deutscher, 2010).

Резюмуючи наведені студії взаємовпливів мови і мислення, варто наголосити на тому, що вчені прикладають значних зусиль до цих фундаментальних питань людського буття та й від давніх часів дотепер звертають пильну увагу на надважливі аспекти дослідження феномену мови.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Верещагіна, Т. О. (2009). Рецепція філософії В. фон Гумбольдта в теорії міжкультурного навчання. *Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами*, 6 (8), 448-457. Відновлено з: <http://ap.uu.edu.ua/upload/publicationpdf/0145b342f0c98e3866bfe2a073f7bf37.pdf>
2. Севериновська, О. В., Хоменко, О. М., Мурзін, О. Б. (2014). *Посібник до вивчення курсу «Фізіологія мислення і мови»*. Дніпро. Відновлено з: <https://www.biochemistry-dnu.dp.ua/wp-content/downloads/metodichki/fiziol-mysl-ta-movy.pdf>
3. Deutscher, G. (2010). *Through the Language Glass: Why the World Looks Different in Other Languages*. New York: Henry Holt and Company.